

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації

ПАТРИАРХ ВІКТОРІЇ ОЛЕКСАНДРІВНИ

на тему

«Поетика імені та безіменності художнього тексту
(на матеріалі романів Е. Гемінгвея «For Whom the Bells Tolls» та

Е. М. Ремарка «Im Westen nichts Neues»)),

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 Гуманітарні науки

зі спеціальності 035 Філологія

За своєю метою, об'єктом і науковою значущістю обрана тема є актуальною та суспільно вагомою. **Актуальність дисертаційного дослідження** зумовлена зростаючим інтересом сучасного мовознавства до поетики художнього тексту, зокрема до ролі власних імен як смислотвірних, образотворчих і жанроутворювальних чинників літературного дискурсу. Попри значну кількість праць у галузі літературної ономастики та поетонімології, у сучасній філологічній науці зберігається об'єктивна потреба в системному й комплексному осмисленні взаємодії іменності та безіменності як взаємопов'язаних і взаємозумовлених складників художнього тексту, що формують його ідейно-художню концепцію та семантичну цілісність. Особливої актуальності набуває проблема безіменності в художньому тексті, яка, перебуваючи в тісному зв'язку з іменністю, досі залишається недостатньо теоретично осмисленою й методологічно впорядкованою у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. Аналіз засобів і прийомів поетики іменності – безіменності дозволяє виявити приховані механізми образо- й текстотворення, специфіку конструювання сюжету, хронотопу та персональної системи, а також розкрити глибинні смисли художнього твору. Актуальність теми посилюється зверненням до антивоєнного роману як жанру, у якому номінативні стратегії безпосередньо пов'язані з осмисленням ключових екзистенційних опозицій війни й миру, життя й смерті, свого й чужого. Зіставне дослідження поетики онімних і безонімних лексем у творах Е. М. Ремарка та Е. Гемінгвея уможливило виявлення як універсальних, так і індивідуально-авторських закономірностей поетонімогенезу, а також сприяє поглибленню уявлень про роль власного імені й безіменності в реалізації антивоєнного пафосу, формуванні підтекстових смислів і художньої символіки. Саме це визначає наукову актуальність обраної теми та її значущість для розвитку поетонімології, лінгвістики тексту й інтерпретації художнього дискурсу.

Наукова новизна отриманих результатів дисертації простежується в тому, що в ній уперше в українському мовознавстві:

а) поетику іменності та безіменності в художньому тексті схарактеризовано як цілісну, системно організовану номінативну підсистему, що виконує смислотвірні, образотворчі та концептуальні функції в структурі антивоєнного роману;

б) здійснено комплексний аналіз онімних і безонімних лексем у творах Е. М. Ремарка та Е. Гемінгвея з урахуванням їхнього семантичного, прагматичного, стилістичного та текстотвірного потенціалу;

в) теоретично обґрунтовано поняття безіменності як функційно значущої категорії художнього дискурсу та визначено її роль у моделюванні персонажної системи, наративної перспективи й художнього хронотопу;

г) виявлено універсальні та індивідуально-авторські закономірності взаємодії іменності й безіменності в антивоєнному романі, що забезпечують реалізацію антивоєнного пафосу, формування підтекстових смислів і художньої символіки.

Теоретичне значення дисертації зумовлено тим, що її положення:

а) розширюють теорію літературної ономастики та лінгвістики художнього тексту, поглиблюючи уявлення про власне ім'я та безіменність як взаємопов'язані категорії художнього дискурсу, що виконують смислотвірні, образотворчі й концептуальні функції;

б) уточнюють поняттєво-термінологічний апарат поетонімології шляхом теоретичного осмислення категорії безіменності та визначення її місця в системі номінативних засобів художнього тексту;

в) поглиблюють теорію текстотворення й наративу, окреслюючи механізми взаємодії іменності та безіменності в процесі формування персонажної системи, сюжетної організації та художнього хронотопу;

г) розвивають положення когнітивної лінгвістики й прагмалінгвістики щодо концептуалізації війни, людини та екзистенційних смислів у художньому дискурсі, зокрема через номінативні стратегії антивоєнного роману;

г) актуалізують міждисциплінарний підхід до аналізу художнього тексту, поєднуючи лінгвістичні, літературознавчі та когнітивно-семантичні параметри дослідження поезики іменності та безіменності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що їх доцільно використовувати в освітньому процесі під час викладання лекційних і практичних курсів із дисциплін «Сучасна українська мова», «Лінгвістика тексту», «Лексикологія», «Ономастика», «Стилістика», «Когнітивна лінгвістика», «Інтерпретація художнього тексту», а також у підготовці навчально-методичних матеріалів для спеціальностей філологічного та гуманітарного спрямування. Отримані результати можуть бути використані в практиці філологічного аналізу художніх текстів для поглибленого тлумачення ідейно-сислової структури антивоєнного роману, інтерпретації персонажної системи, наративної організації та художнього хронотопу, а також для формування навичок аналітичного читання й інтерпретації художнього дискурсу. Матеріали й висновки дисертації можуть слугувати підґрунтям для укладання спеціалізованих курсів і вибіркових дисциплін з літературної ономастики та поетонімології, створення навчальних посібників і методичних рекомендацій з аналізу номінативних засобів художнього тексту, а також бути використаними в підготовці курсових, кваліфікаційних і дисертаційних робіт із проблем лінгвістики художнього дискурсу та зіставного літературознавства.

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконане особисто, містить наукові положення, що отримані здобувачкою одноосібно й мають конкретне

значення для розвитку загального та порівняльно-історичного мовознавства. Дослідження відповідає вимогам, висунутим до рівня наукової кваліфікації здобувачки відповідно до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №341 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Робота має належний ступінь теоретичної та практичної апробації. Основні наукові результати дисертації висвітлені в 6 наукових (одноосібних) публікаціях: 6 наукових публікацій у фахових виданнях України (категорія Б); 9 матеріалів доповідей за результатами участі в наукових заходах:

**Статті в наукових виданнях,
включених до переліку фахових видань України:**

1. Патріарх В.О. Інтерпретація слова-знака і слова-символу в сучасному науковому дискурсі. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies*. 2023. Вип. 46. С. 68–75.
2. Патріарх В.О. Онімний простір роману Еріха Марії Ремарка “Im Westen nichts Neues”. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2024. Вип. 22 (90). С. 157–161.
3. Патріарх В.О. Ядро антропонімного простору роману Ернеста Гемінгвея «For whom the bell tolls». *Проблеми гуманітарних наук*. 2024. Вип. 60. С. 98–108.
4. Патріарх В.О. Функційне навантаження топонімів як маркерів часопростору у романі Е. Гемінгвея «For whom the bell tolls». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2025. Т. 36 (75), №2. С. 128–136.
5. Патріарх В.О. Поетика онімів історико-культурного походження у романі Е. Гемінгвея «For Whom the Bell Tolls». *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Вип. 41, Т. 1. С. 211–216.
6. Патріарх В.О. Безіменність як прийом поетики у романі Е. М. Ремарка “Im Westen nichts Neues”. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies*. 2025. №50. С. 119–133.

Тези:

7. Патріарх В.О. До проблеми співвідношення понять символ та метафора. *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики*: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Рівне, 10 травня 2023 р.). С. 83–85.

8. Патріарх В.О. Феномен концепту війна у лінгвістичних дослідженнях. *Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти, технологій та суспільства*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 01 листопада 2023 р.). Ч. 2. С. 32–34.

9. Патріарх В.О. Специфіка антропонімів у романі Еріха Марії Ремарка «Im Westen Nichts Neues». *Сучасна філологія: теорія та практика*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 19 квітня 2024 р.). С. 47–48.

10. Patriarkh V.O. Functions of topononyms in the artistic work (based on the novel by Erich Maria Remarque “Im Westen nichts Neues”). *Topical aspects of modern scientific research: proceedings of the 8th International scientific and practical conference* (Tokyo, 2024). Pp. 424–428.

11. Patriarkh V.O. Form, content and functions of ideonyms in E. M. Remarque’s novel “Im Westen nichts Neues”. *Global science: prospects and innovations: proceedings of the 9th International scientific and practical conference* (Liverpool, 2024). Pp. 394–397.

12. Патріарх В.О. «Чорний гумор» у романі Еріха Марії Ремарка «Im Westen nichts Neues». *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції (м. Вінниця, 21-22 червня 2024 р.). С. 224–226.

13. Патріарх В.О. Антивоєнна спрямованість роману Еріха Марії Ремарка «Im Westen nichts Neues». *Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 10-11 жовтня 2024 р.). С. 436–439.

14. Patriarkh V.O. Historical and cultural names in the novel by Ernest Hemingway “For Whom the Bell Tolls”. *Science in the modern world: innovations and challenges: proceedings of the 8th International scientific and practical conference* (Toronto, 2025). Pp. 520–524.

15. Патріарх В.О. Прийоми поетики онімів у романі Ернеста Гемінгвея «For Whom the Bell Tolls». *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції (м. Вінниця, 19-20 червня 2025 р.). С. 168–170.

Рекомендувати дисертацію Патріарх Вікторії Олександрівни на тему «Поетика імені та безіменності художнього тексту (на матеріалі романів Е. Гемінгвея «For Whom the Bells Tolls» та Е. М. Ремарка «Im Westen nichts Neues»)» до захисту на підставі п. 5-11 *Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії*, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами,

внесеними згідно з Постановами КМ №341 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.) в спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

09 січня 2026 р.

Головуюча на засіданні кафедри
загального та прикладного мовознавства
і слов'янської філології
від 26 грудня 2025 року
кандидат філологічних наук, доцент

Ірина ГАРБЕРА

